LC
SNEON & SNEIN

Uit de kast

Romke Gabe Draaijer maakte een Oerol-voorstelling over een man die na jaren huwelijk uit de kast komt, en over zijn partner die achterblijft

verdieping
cultuur
lifestyle

oerol FESTIVAL

Uit de kast: Nog steeds een gezin

Dik dertig jaar getrouwd, drie volwassen kinderen. Toen kwam hij alsnog uit de kast: hij vindt mannen leuker. Waarmee hij het leven van haar ook flink opschudde, om van de kinderen maar niet te spreken. Hun verhaal was een van de bronnen voor Tryater-voorstelling *De oare kant* van theatermaker Romke Gabe Draaijer.

JACOB HAAGSMA | FOTO'S NEEKE SMIT

De doorloop van de voorstelling hebben ze al gezien. Een schok van herkenning. Zij: „Romke Gabe Draaijer hat mear minsken interviewd, mar wy kamen der dêr achter dat der wol in hiel protte fan ús ferhaal yn siet. Dat wy it hiele stik troch tochten: oe, oe, oe. Dat binne wy."

Hun namen willen ze niet in de krant (die zijn bij de redactie bekend). Niet om de naaste omgeving, die weet in grote lijnen wel hoe het zit. Maar de kinderen, ja, die hebben al genoeg over zich heen gekregen en die hebben er ook niet om gevraagd.

Maar ze willen hun verhaal wel vertellen, hij en zij. Voor de anderen, in zo'n situatie. Dus zitten deze beide vijftigers naast elkaar in een ruim, fraai ingericht huis. Geen trouwring, geen van beiden. Zij: „Dat heart by in tradisjoneel houlik. En dat is dit net." Tegen hem: „Do leist dêr mei in fint op bêd en ik lis hjir allinnich. Dat kloppet net mear." Maar die ring, die houdt ze wel. „Dy hat in hiel belangrike betsjutting foar my. It wie in goede fase."

Hij draagt twee knopjes in het linker oor – vroeger als puber ook al, maar ze zijn er jaren uit geweest. Sinds een paar jaar: een dubbele armband om zijn rechter pols, een soort tribal-tattoo op zijn linker onderarm. „Ha ik altiten al ha wollen. Mar ik ha it hiel lang ûnderdrukt." Zij: „En ynienen hie er in burd. Allegearre fan dat soarte dingen."

ZWAAR DEPRESSIEF

Ze zijn gescheiden van tafel en bed, hij is hier vaak, maar woont een paar dorpen verderop. Verder zijn ze nog steeds getrouwd, zij draagt zijn achternaam nog, ze gaan samen op vakantie. Hij: „Ik bin noch altiten mâl mei har." Maar: „Dat lêste stikje kin ik har net jaan."

Dit is hun verhaal. Hoe hun leven finaal op de kop werd gezet. Van haar, hem, de kinderen. Hoe hij zichzelf vond als homo, kersvers uit de kast. En hoe zij zichzelf dreigde te verliezen, haar eigen grenzen niet meer zag. Dat hij homo bleek, dat is één ding. Maar: „Ik wie ek in hork. En dat kin ik net weromdraaie."

Hij had het al jaren moeilijk, en dat had heus niet alleen te maken met die weggedrukte homoseksualiteit. Zwaar depressief en (zij: „Mei ik dat sizze?" Hij: „Jawol hear") suïcidaal. Gedoe op het werk, hernia, ziekte van Lyme, andere fysieke malheur, „alles draait dy troch." En dan dus dát.

Hij had al jaren gesprekken met psychologen, psychiaters. Maar dát, dat kwam niet ter sprake. Zij heeft het hem wel op de man af gevraagd, „litsto wol it achterste fan dyn tonge sjen?" Zij kreeg zo langzamerhand vermoedens., „mar stel dat it net kloppet? Ik woe dat hy der mei kaam."

Maar het kwam niet. Hij: „Ik wie bang dat ik alles kapot meitsje soe. En dat wie dus ek sa." Zij: „ Ik tocht dat ik trochdraaide, myn yntuysje sei: der kloppet wat net. Ik sei: dy oaljefant stiet hjir midden yn de keamer."

ROZE OLIFANT

Die olifant, die was roze. Zij: „Knalroze. En noch rûnst der om hinne." Uiteindelijk kwam de kurk uit de fles, en toen werd alles anders. Zij: „Wy ha de hiele sneon hjir op de bank sitten te gûlen." Het besef, dat als hij zei: mijn leven klopt niet omdat ik met een vrouw ben, dat dat dan ook over haar gaat.

Ergens wist hij het zijn hele leven al. „Teminsten, dat ik manlju moai fûn. Mar net dat ik der wat mei woe." Wel experimenten in de puberteit, zoals dat dan gaat. Maar dan toch wegstoppen. Verkering krijgen, ze kenden elkaar van school. „Hy hat my ferkearing frege, ten houlik." Kinderen verwekt. Hij: „Mar it kaam steeds heger." Tot het niet meer ging.

Daarom viel het haar ook zo rauw op het dak, zeker toen hij zei dat hij het altijd al geweten heeft. Zij: „Wêrom troust dan? Wêrom krije je dan bern? Ik ha der noait in geheim fan makke dat ik in frou bin." Hij: „Ik hie it achter my litten. En doe wie der gjin digitale soai, wiest der net mei dwaande."

Foto's onder en rechts: scènes uit de voorstelling *De oare kant*.

> Ik wie bang dat ik alles kapot meitsje soe. En dat wie dus ek sa

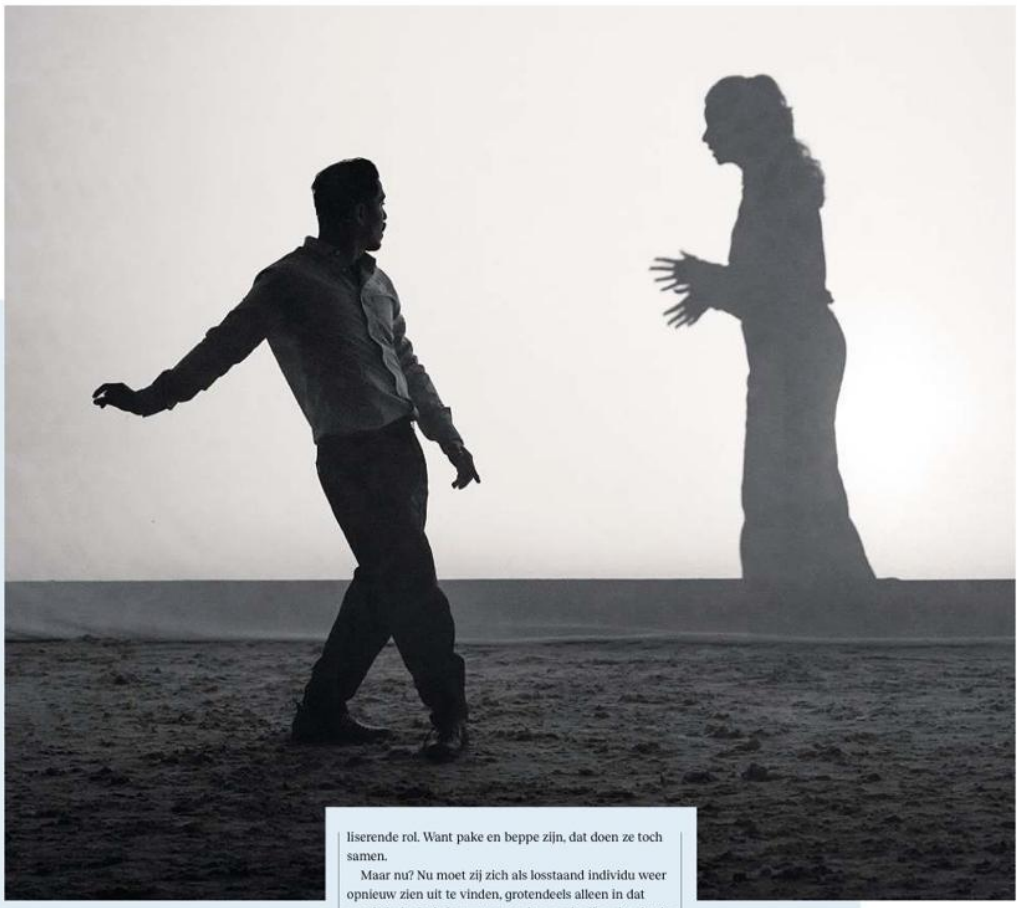

Maar dat kwam dus wel. „Sitst siik thús, giest dêr mei dwaande." De apps, de sites. „Ja, dan komme de gefoelens wer omheech." Toch maar weer wegstoppen dan. Tot dat niet meer wil.

En dan wordt alles anders. Ook al is de liefde en zorg voor elkaar en de kinderen (inclusief de kersverse pakesizzer) er nog steeds, het verhaal van dat huwelijk is ineens danig herschreven. Terwijl de aanloop ook al niet makkelijk was.

ACHTBAAN MET LOOPINGS

Rechtstreeks vanuit die heftige depressie naar die volgende fase. Binnen de kortste keren ging hij zijn nieuwe leven achterna, met zijn nieuwe vlam. Terwijl de boel thuis ook door moest draaien, en zij niet wist wat haar overkwam.

„It wie of siet ik yn in parallel universum. It wie myn libben, mar it like der totaal net mear op." Doordraaien bijna, niet meer in staat om grenzen te stellen. Die werden verlegd, steeds maar weer. Als hij zijn vriend mee naar huis nam, bijvoorbeeld. „Dan gie ik mar yn de stêd iten, dat soarte dingen. Ik rôle fan it iene yn it oare." Een achtbaan met loopings, zo omschrijft ze dat. „En dan kaam der noch in dûbele skroef efteroan."

Alle partijen moesten hun draai weer vinden. Ook de kinderen, die het verhaal pas na drie maanden te horen kregen.

De balans weer terugvinden, de balans die lang weg was en zeker op het laatst doldwaas heen en weer slingerde. Voor haar was het heel lastig, „mar it is der no wol reedlik wer." Tegen hem: „Do bist ek rêstiger, stabiler yn de dingen. De bern wiene der earder oan wend as ik." De komst van de kleinzoon speelde ook een enigszins stabiliserende rol. Want pake en beppe zijn, dat doen ze toch samen.

Maar nu? Nu moet zij zich als losstaand individu weer opnieuw zien uit te vinden, grotendeels alleen in dat mooie huis. Ja, je bouwt samen iets op, in die ruim dertig jaar. Juist dat verhaal komt na zoiets wel in een ander licht te staan.

OP ZOEK NAAR LOGICA

Psychologen en andere hulpverleners zouden best eens gerichtere vragen omtrent zulke dingen kunnen stellen, vindt ze, maar dat is weer een ander verhaal. Dat van de hulpverlening, die ook amper weet wat hiermee aan te moeten, en over een vrijwilligersorganisatie als Orpheus Nederland, die enige ondersteuning biedt. Zij: „Wy koene earst neat fine", qua hulp bedoelt ze. Vandaar ook dat ze hun verhaal hier en in de voorstelling wel kwijt willen.

Goed, je kunt in zo'n geval ook gewoon je mond houden, keurig getrouwd blijven. Hij komt ze vaak genoeg tegen, op de sites en de plekken die hij als openlijk gay persoon gewoon kan bezoeken. 'De wrâld is der fol fan. Ja tink ik, wat dochst hjir dan?"

Hij is al tien jaar bezig met zichzelf te vinden, en ontdekken wat hij precies wil. En zij wist van niks. Dan komen de vragen, die dag en nacht door haar hoofd kolkten. „Op syk nei it momint dat ik witte moatten hie dat it dizze kant op gean soe. Ik socht de logika."

Daten? Zij is er niet aan toe. En hij houdt zich op dat terrein redelijk rustig. Op de vraag of hij zijn dates en seksuele avonturen met zijn vrouw deelt: „De measte wol." En zij? Jaloers? „Nee. Ik fyn it noch altiten *buitenaards*, ik wit net oft ik dit normaal fine moat. It hat 32 jier sa west, en sûnt trije jier is it oars. En it wurdt hieltiten wer oars."

BREUKLIJNTJES

Maar dit weet zij zeker, en hij ook. Ze zijn nog altijd een gezin. „Ien fan de redenen dat wy noch troud binne. Op in oare manier." Hij: „As ik der neat oan doch en sy docht der neat oan, dan bliuwt dat gewoan sa." Zij: „De breuklijntsjes binne der hjir en dêr noch, mar wy bliuwe op in bepaalde manier ferbûn."

En nog even over die voorstelling. Dat ze actrice Nynke Heeg de dingen hoorde zeggen die zij zelf ook heeft gezegd. Maar ook, of nog meer: de kracht van de verbeelding, waarmee je zaken kunt overbrengen als woorden tekortschieten. Als het gevoel telt.

Zij: „Dit ferhaal kinst net maklik fertelle, kinst de emoasje net echt oerbringe oan wa't it net meimakke hat." Met woorden, bedoelt ze. Maar daar heb je dan de kunst voor. Voor het gevoel. „Sy ha it sa moai delsetten! Datst út dy dûns, de kombinaasje mei tekst en ljocht en alles, datst fielst wat dy partij field hat."

Orpheus Nederland

Orpheus Nederland biedt ondersteuning aan iedereen die te maken krijgt met lesbische, homoseksuele of biseksuele gevoelens bij zichzelf of bij de partner binnen of na een heteroseksuele relatie.
• orpheusnederland.nl

oerol FESTIVAL

Uit de kast:
Het verhaal van de achterblijver

Theaterproductie *De oare kant* van Tryater, is komende week te zien op festival Oerol op Terschelling. Maker Romke Gabe Draaijer: „Ik meitsje teäter oer de fraach: wa bin ik?"

Het zijn niet zozeer zijn eigen ervaringen die centraal staan in *De oare kant*, zegt Romke Gabe Draaijer (36). Er gingen uitvoerige interviews aan vooraf met mensen die het is overkomen: man komt, na soms jaren huwelijksleven, uit de kast en vrouw blijft achter. (Andersom kan natuurlijk ook.) Maar hoe is dat voor die achterblijvende partij, die nergens om gevraagd heeft tenslotte?

Maar toch. Zelf kwam hij pas laat uit de kast, rond zijn 28ste. Daarvoor had hij ook gewoon vriendinnen. „Ik ha alles wol dien, en ik ha genoaten. Ik sis wol ris foar de grap: ik ha it Walibi-pretpark hân, alle attraksjes dien, mei moaie famkes. En no sit ik yn de Efteling, myn homoseksuele mearkespretpark."

Na zijn coming-out heeft hij nog wel een goed gesprek gehad met zijn laatste ex-vriendin. „Dy frege har ek dingen óf. Wie it dan wol echt?" Ja, hoe zit dan dan? „Ik ha mysels hieltyd wol foarhâlden: nee, it is echt. Mar doe 't ik myn partner trof, myn freon, doe wist ik pas wat echte leafde is. Achteróf kin ik sizze: it wie leafde op in oare manier. Der knage dochs altiten wat yn dyn lichem. Hast it sa lang fuortdrukt, datst net troch hast datst ek oaren foar de gek hâldst."

Romke Gabe Draaijer – geboren en getogen in Molkwerum, nu woonachtig in Utrecht – weet dus wel enigszins waarover hij het heeft. Al is zijn Walibi-pretparkfase niet te vergelijken met het huwelijksleven dat veel anderen al achter de rug hebben, met kinderen en al.

VERLOREN TIJD

Daar kwam hij achter bij de interviews ter voorbereiding van zijn stukken. Zo werkt hij, in ieder geval bij de beide voorstellingen die aan *De oare kant* vooraf gingen: *Pinokkio Lost Time*, over zijn coming-out en de verloren tijd die daaraan voorafging, en *Morphosis*.

Op die manier ontdekte hij, na zijn eigen seksualiteit, ook nog eens zijn 'makerschap'. Voorstellingen als onderzoek: „Wa bin ik?" Zover is hij nu wel: dat hij homoseksueel is, of queer, anders, „tsjin de heteronormativiteit yn: dat sil altiten in *topic* wêze yn myn foarstellingen." Vandaar ook het iepenloftspul *Ik wol libje!* in Burgum, in september – heel anders, maar ook met een queer-thematiek.

Wat hem prikkelde voor precies dit thema? Bij zijn interviews kwam hij ze al tegen: de mannen die zich eerst naar de heteronorm hadden geschikt, inclusief huwelijksleven, en pas nadien uit de kast kwamen. Maar het belletje begon pas goed te rinkelen toen de vader van zijn beste vriendin wegging – na 34 jaar nog eens. Romke Gabe strikte hem meteen voor een interview. „Mar doe krige ik in hiel moai appke van syn frou, dy koe ik ek. Fan: 'Hee, soest myn ferhaal ris hearre moatte'. Doe klikte der wat yn my."

Ook al omdat hij meteen moest denken aan zijn eigen ouders, in Molkwerum. Geen kom-uit-de-kastverhaal, dat niet, maar zijn vader is al vijftien jaar ernstig ziek. „Hy wurdt stadichoan blyn, syn lichem falt út en se witte net wat it is. Eltsenien freget altiten oan my: hoe is it mei jim heit, mar net ien freget nei ús mem. Wylst it foar har miskien noch dreger is, sy moat ek in hiel part fan har libben opjaan."

ROUWPROCES

En toen wist hij: dit moest het onderwerp worden van het laatste deel van zijn theatertrilogie. De andere kant van het coming-outverhaal.

Want de achterblijvende partij blijft maar zitten. Met vragen als: al die jaren huwelijk, was dat wel echt? Sinds wanneer weet je het nou? Heb je dan al die tijd tegen me gelogen? Had ik het zelf niet veel eerder moeten zien? „It hele narratyf datst mei syn twaën hast, dat ferbrokkelt, dêr krigest twifels oer." En dan vindt de buitenwereld er ook nog wat van. „Datst te hearren krigest: 'O, ik hie it al lang sjoen'. No, lekker is dat."

De term 'achterblijvers' kwam bovendrijven uit zijn interviews. Een mooie, genuanceerde term, vindt Romke Gabe zelf. „It giet ek oer loslitten, ôfskied nimmen, rou. Dat je dejinge dy't je it meast

> Hast it sa lang fuortdrukt, datst net troch hast datst ek oaren foar de gek hâldst

Theatermaker Romke Gabe Draaijer.

Actrice Nynke Heeg in *De oare kant*.

De twee hoofdrolspelers Nynke Heeg en Amin Alifi, een waacking-danser uit Singapore.

fertrouwe yn it libben, dy't it tichst by dy stiet, datst dy efkes net mear fertrouwe kinst."

Zulke gevoelens beperken zich niet tot zo'n specifiek geval, die zijn universeel. Wat dat betreft komt er in dit stuk een intrigerende laag bij, omdat de rol van de vrouw (de enige sprekende rol ook) wordt gespeeld door Nynke Heeg, zelf een achterblijver met haar eigen rouwproces. Relaties kunnen uitgaan, partners kunnen overlijden. Romke Gabe: „Ja, leafde is fantastysk, mar loslitte is superkut."

DRAG QUEENS

Gelukkig is er dan de kunst. Inclusief dans. De andere rol wordt gespeeld door Amin Alifin, een danser uit Singapore, die zich laat inspireren door *waacking*: een theatralere variant op vogue-dansen, echt een fenomeen uit de underground homosubcultuur. „Ik woe wat mei beweging, en ik woe dizze dûns nei Fryslân helje.' Hij trof Amin in een drag-kroeg in Melbourne, Australië. „Dêr hast in protte fan sokke bars, mei hiel goede *drag queens*."

Deze dans krijgt gestalte in de vorm van een soort schaduwspel - de symboliek is duidelijk. De vorm, de beeldende component van zijn voorstellingen wordt steeds belangrijker voor Romke Gabe, „en dat wol ik hjir fierder ûntwikkelje."

Met 'hier' bedoelt hij festival Oerol, en meer in het bijzonder: de manege in Hoorn op Terschelling. Vooralsnog is *De oare kant* alleen in deze context te zien. „Mar as it in hiel goede foarstelling wurdt ..." Intussen is Romke Gabe, al vaker op Oerol actief, erg blij met die speelplek.

„Ja, *fuck it*, it is wol binnen, mar dan kin ik wol mei ljocht wurkje. Ik ha altiten wol moaie ljochtplannen, dat fyn ik belangryk. In moaie manier om magy te kreëarjen. Ek mei dat skaadspul. Dat plak jout ek wat. It is in sânbak, dus dat makket it ierdsker, soms hurder."

Als Oerol gaat over rituelen, over overgangsfasen, dan geldt dat ook voor dit stuk. „Dizze minsken sitte yn in tuskengebiet, in soarte fan abstrakt skimergebied. It is ek in oergong foar harren. Fan loslitten nei in nij narratyf."

'De oare kant'

Voorstelling *De oare kant* van Tryater is tot en met 21 juni te zien op festival Oerol op Terschelling, in de manege van Hoorn. Overwegend Friestalig, met Nederlandse ondertiteling.
· tryater.nl
· oerol.nl